

նախ քանի մը քերթուածներ, Աջ. Կոստանտինի
Յարմանացաներին», եւ Յովհ. Թումանյանի
«Որք Թուրքի», եւ «Օր. Մ.-ին», յետոյ Նիկի.
Հարամանի մէկ գրուածքը, այսինքն «ԱյլՖարադ
ԳեօԹէ», (էջ 89—99) անոր ծննդեան «Տարիւր-
յիսնամակի», առիթով: Ընթանալով թիւն է նոյն-
պէս «Ինժանիար զգեստ», յօդուածը (էջ 100—104),
որուն հեղինակը «Թաւերաւեր», կը ստորագրէ, եւ
որ այս թուով կ'աւարտէ: Ուրիշ գրեւոր պէս այս
գիրքն ալ կը փակուի «Թաւերաւան հրահրին»,
(էջ 105—109) զէկուցագրով, որ պարբերաբար
անդրադարձին կու տայ թաւերաւան կենաց վերջին
երեւոյթներուն մասին:

Ետեւելուծին մէջ այս անգամ կը գտնենք՝
«Մոլիէն, Բարբուլէ», (la Jalousie de Barboulier),
վոդեվիլ մէկ արարուածով, զոր թարգմանած է
Միհրդատ Մարտիան (էջ 113—125), Երկրորդն
է «Զերդաւան Բովնաթի», Անգլո-թուրք կամ անգլա-
տուրք լին ծնուած, գրամա երեք գործողութեամբ,
որուն թարգմանիչն է Աջ. Մարգարէտեան (էջ
126—155): Ըսով կ'աւարտի այս վեցերորդ կի-
սանայ գիրքը:

Ինչպէս ըսինք՝ գիրքը զորդարուած է քանի
մը յաւել զտաւերներով, որոնք այնչափ աւելի
ուշագրաս են որչափ հոյ արուեստանոցի մ'արա-
դուածին են: Գտնէ երկուքին վրայ կը կարգանք
«Յոսոսեան Գեօնէի», Գոսպէրները կը ներկայա-
ցնենք Տիգ. Սիրանյալ (իրք Յովհաննա Գ'Արի),
Օր. Վարդան Տի, Ե. Սեւեթեան, Մեղեղոս Հարամիք
(նկար Կ. Նշանեան), Տիգ. Վ. Մեկերեան, Գ.
Արաքսեան («Զարկի մօրաբերը զինքի մէջ») եւ
Գ. Պետրոսեան (կրկին, նոսնա իրք Տրաւա՝ Զու-
սեանին «Պատիւ թաւագրութեան») Յիւն-
ցիք արդէն եւրոպական խաղերով՝ բլուսն Աւ-
ստրալիոյ՝ երգին նոր ներդաշնակութիւնն Եփեմ-
եանն: Է. Ե. Ե.

31. Кавказскіи Вѣстник — տեսչութիւն «Մաղ-
կեփուշին», մէջ Թիւ 8. (էջ 126.)

ՈՅԳՈՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐ

1. Կապալէնկո եւ Նայկական երաշխութիւնը: — 2. Պա-
րիսի ցուցանադէսին ժամանակ համաժողովներն եւ հայ
բանագիտները: — 3. Եապանեան եւ Բալչինջաղեան
Պարիսի մէջ: — 4. «Նոր Կեանքին» «անուսումնական-
նին»: — 5. Նորայրական օգնութիւն եւ անոր իննսորորդ
որբանոցը: — 6. «Շաւիղ»-Նոր քուլագրայայ լրագիր
մին ալ: 7. «Ծրնոնքօփեան», արագադիւրը: — 8. Կով-
կասի ոռու-Նայկական Նոր լրագիր մէջ:

1. Կապալէնկո եւ հայ-թուրք երաշխութիւնը:
Ասիկ քանի մ'ամիս յաւաք առիթով ունեցանք
ծանոթանալու թերթի ընթացքին մէջ (1899) էջ
346) թէ Գր. Կապալէնկո ընկերութիւն մը կազ-
մելով՝ մտադրէր Գարիսի 1900ի ցուցահանգիսին
մէջ հայ ժողովրդական եկային երգերու երաժշտա-
կան համարներ տալու: Ետեւ Գր. կարգանք ուս-
անհայ լրագրաց մէջ թէ Կապալէնկո ուսումնական
լրագիրն մէջ գաւառագետ արտուել էր՝ ինն թէ իւր
այս ծրագրին Ռուսահայք մեծ անտարբերութիւն

մը ցոյց կու տան: Մինչ քաղաքական համակրանք
ողջունուեցաւ՝ նիւթապէս եւ գործնականապէս
ստանդակներու ամեն զք կը քաշուի: «Մշակ», եւ
«Նոր-Գար» ցուցին հրապարակու իրենց մօտո-
հաւանութիւնն այսպիսի վարձուք մասին, եւ իրապէս
շատ պիտի ցուէնք մինք ալ ինչէ՞ Լայոց (այս
ինքնորդն մէջ աւելի Ռուսահայոց)՝ ծրագրին ձեռն-
առն ըլլալէ՝ քաղաքներն այսպիսի գեղեցիկ գաղա-
փար մը չէրազարծուէ:

2. Պարիսի ցուցանադէսին ժամանակ համաժողով-
ներն եւ հայ բանագիտները: Պարիսի ցուցահանգէսին
միջոցին այլեւայլ գիտական համաժողովներ պիտի
գումարուին, որոնցմէ սմանց եւ մեր պարիսարանկ
անուանի Լայնթէն՝ պիտի մասնակցին Պր. Միտա
Չերազ, Ա. Չոպանեան, Մ. Գաւիթեան եւն ենու
Paris-nouvelles մէջ կը կարգանք ուրախու-
թեամբ թէ միջազգային համաժողովներն պատ-
մաւորեան համաժողովն մէջ բանագործելու հրաւեր
տաւցեր է եւ Պր. Կ. Բաւանեան՝ «Բանագիրն»
համարելի խմբագիրը: Նոյն լրատուին նոյնիւրով՝
համաժողովն իւր նիստերը պիտի գումարէ «Կոլեժ
դը Ֆրանս», անուն բարձրագոյն վարժարանին մէջ:

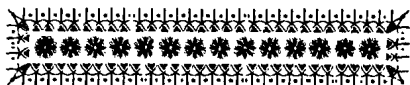
3. Ընդգնանքն եւ Բալչինջաղեան Պարիսի մէջ:
Պարիսահայ լրագիրն մէջ («Ննահիտ», Թ. 3,
«L'Arménie» Թ. 4) ուրախութեամբ կը կարգանք
երկու յիշեալ հայ արուեստագիտաց ուշադրուած
համարելի տաղերը: Ուրեմանք երեւոյթ մին է որ
այս վերջին տարիներս հայ արուեստագետք իրենց
եւրոպայի արուեստիկներէն յարկ օրինակ առ-
նելով եւ ժողովրդական ծախք եւ աշխատա-
թիւն շին ինչպիսիք իրենց ձեռագր զիւրեմ տարուա-
տակներուն՝ ի ցոյց գնելու: Բալչինջաղեան եւ
Ընդգնանքն երկու հայ նկարիչներն ալ այս տարի
Պարիսի մէջ իրենց նկարներն բաւական քանակ-
ութեամբ ի տես գրած են այլ եւ այլ արահանդու
մէջ: Իրենց ի Պարիս գտած ընդունելութիւնն այս
քայլն եւ աշխատութիւնն ինով վարձատրէք: Գաղ-
ղական լրագիրներն համակրանք եւ գովութեամբ
խանցան իրենց նկարներուն վրայ, մեծապէս գնա-
հատելով գնանքը: Բալչինջաղեանին շնոր քաղաու-
նկարներն են Ամպեր, Կսիլայի լիճը, Ցարիայի
կիրճը, եւ Արարատ, որոնք նոսնա նկարաց ցուցա-
հանգէսին «ամենն ուշագրաւներն» են: Ընդա-
նեան մեծաւ մասամբ մովսէկարներ ցուցադրած է:
Բալչինջաղեանին նկարներն երեքը՝ Պարիսի ցուցա-
հանգէսին առաջին քառանկն մէջ ալ պիտի ցու-
ցագրուին, ինչպէս «Ննահիտ» կը հաղորդէ: Դ.

4. «Նոր Կեանքին», «անուսումնական», Լուսն
տանի հայապերթիւն մէջ (Թ. 5) «Բայ նմանակ
վիճենայի Միխիթարեաններուն» մը կը գտնենք
որուն գիտարժեանց արտ. կ'ուզենք մեր պատաս-
խանքը տալ: Ամեն արտ. յառաջ կը բողբոքէ
թէ «Հանդէս» ինք իրեն «ուսումնականութեան»
վկայագիրք տուած ըլլայ, նա մանաւոր իսկ ու-
րիշին անկէ՝ «Բաւան հանգիս կամակրէին շու-
նեայ», ... Գարմա, որ վկայէ անկին «... վկայա-
թիւն նորա չէ ընդունելի՞նք մեզ ալ ծանոթ ըլլա-
լու է: Եթէ եւսինքն «Հանդէս» ինք իրեն «ուսում-
նականութեան» patent տուած ըլլար, մեծապէս
արտասանելի եւ որբայի ըլլալու եր խնդրը: Թաւա-

դասերով մեքենայ է՝ վայրկյանին մէջ բաւարարուած մը՝ հայ գաղթի մեքենան՝ արդարեւ է, կարող ըլլալով ժաման մէջ 35.000—40.000 օրինակ տպել։ Սակայն շէնք իմանար այս ստորագրութեան թէ այս մեքենայով կարելի է գործիչներ տալ տպել, թէ արդեւք զանազան գոյներէ՝ պարզագոյն չլովէ քով եւ առանց իրարու հետ յարաբերութիւն ստեղծելու՝ կը ազատեն։ Ըստ շնորհակալ պիտի ըլլայիր հայ գաղթի՝ եթէ հասնի բոս Իր խառնած զրիկ մեջ Իր մեքենային արտադրութիւններէ քանի մը նմայլ։ Այս ցուակցիքը հետաքննիչ ար 25 յաջորած Իր գիտան ազատ քաղել եւ հարապարտի հասնել հարկ եղած ապահովել արտադրութիւններ (patent) ձեռք բերելու ետքը։ Յարկային չկայ որ գաղթի շատ աւելի վարտան է Իր գիտան եւ մեքենային գաղտնիքն առնալ առջին հանգիստը չմեկնելով եւ չլարարելով՝ որով կրնար նաեւ անխնայ մը խորհել եւ Իր համաձայն արգիւնէն զրիկել։ Սակայն կը կարենք թէ գեղ ի Եւրոպա համարողութիւն մը՝ որուն ընթացքին մէջ Իր Իր մեքենայով փորձեր բնէ այլապէս ապահովան մեքենայի գործարարականութեան առջին (առանց անոնց գաղտնիքն յայտնելու) անգամ աշխատութիւն եւ չ'ըլլար, այլ Թերեւս եւ հետաքննիչ արգիւնէն այստեղ լինի ալ վարձատրութիւն գուցէ կարելի ըլլալով ընկերութիւն կը կազմել, որ այս գիտան շահագործելու ետեւէ ըլլայ։

8. ԿԱՅՈՒՄ ԵՄՈՒՆԻՍՏԻՆԻ ԼՍ ԵՄՈՒՆԻՍՏԻՆԻ, Որչափ գիտարար եւ շատով իրարու յարաբերութիւն է թիւին հայ լեզուագիրներն եւ Թերեւս ընդհանրապէս Եւրոպայի մէջ։ Ռուսաստան կարծես մեծագոյն թիւն մը կը սիրէ այս մասին եւ Ռուսահայեր կարծես իրենց ինչ հայ լեզուագիրներէն բաւական նախաւոր երևոյթիւն ունեն, որ ցուայի է բնէ՝ կը հաստատուի նաեւ այս Թերեւս ետեւից ալ շատ փայլուն ներգոյնել եւ ոչ շատ ալ յառաջիկայ տպագրութիւն։ Ասոր պատճառն ասկայն հանրածանօթ է։ Մինչև աստական գրաքննութիւնն հայ Թերեւս ետեւի վրայ բաւական իրիտ եւ չափազանց սկեզդատիկ աշը կը նայի՝ աստուկաբար Թերեւս քիչ շատ աւելի գիտութիւն մը կը վայելեն եւ քիչով կը ճողպարին։ Բ. Գ. Ղարաբանեանց ձեռնարկած է աստուկաբար ամսագրութիւն մը հրատարակութեան, որուն առաջին թիւին ստացանք քիչ մ'ալ այս օրերս։ Ամսագրութիւն անունն է Կոնգրեսի Յետ-Կոնգրես, եւ առաջին համարն ար երկու բաժանում ունի (էջ 112 + 144 + 12) Իր բաղկանայ 268 է. բնութենէ։ Թերեւս Իր հոն եւ բազմակողմանի քովանդարտութեան մէջ կը նշմարենք երկու յարաբերութիւններ։ Եւ Վլոտիլէ՛ ժամկետաւոր միջնամարտական աստ գրագետի մը թղթակցութիւնը՝ Էւրոպա արեւմտահայերէն մէջ, Վ. Վիեննայի Էւրոպա,՝ երկու յարաբերութեան ալ նկատելով Թերեւս ստուար ծաւալող շատ փոխա կերպարանք ունեն, որոնց հետաքննիչ ար անշուշտ այս կերպարանաց ասկ չեն։ Անոնցմէ վերջինն՝ զոր մենք տեսնելու առիթն ունեցանք եւ արուն հեղինակն մեզի շատ լաւ ծանօթ, է բաւական ստուար ծաւալող ասեր, եւ բազմակողմանի տեղե-

կութիւններ կու տար միջնամարտական Միջնամարտաց վրայ՝ անոնց Էւրոպայի եւ միարանութեան պատմութիւնն շարափելով, որ երկու (երեք) անգամ միջ. լայն պիտի տեսնէր Թերեւս Էւրոպա մէջ։ Յուայի է որ աստական գրաքննութիւնն այլապէս նկատուածով չափազանց յայտարար եւ կրճատեւ է յարաբերութիւնն որ այս կերպարանաց ասկ՝ առաջինն կրնար ձեռնարկ՝ իրապէս ալ առածն է Իր նշանակութեան։

ՔՐԵՂԱՅԵՐԵԱՆ ՏԵՍՈՒՄԵՐԵՆ

Վիեննա, 31 Մարտ 1900:

Անգղիա-Տրանսիլանայ։ Պատերազմի բմածին բախտն իր երեսը կամաց կամաց կը դարձնէ Բուրերէն։ Անգղիացիք, որոնց յաջողութիւնն սկսաւ Կիմարլիի ազատամարտն եւ Կրոնսթի պաշարմանն՝ Իրենց այս յաջողութիւնները պատկերին այլ երկու փառաւոր յաղթանակներով։ Փետրուար 24ին Կրոնսթ մոտաւանօրեայ խիստ պաշարմանն մ'ենքը՝ ստիպուեցան իր տաւանապատիկ անդ թշնամունյն թովանդակ բանակաւ անծնաւոր ըլլալու, իր ղեկավարութեամբն եւ պաշտիկ երկար ղեկավարութեամբն քաց դաշտի վրայ այնչափ ատեն լուռելով աշխարհ ամենայն հիացնելն ետեւ։ Այս ստույգ է որ Անգղիացիք իրենց այս յաղթանակն կը պարտին պարզապէս իրենց զօրաց ճազմութեան եւ ոչ թէ քաջութեան։ Կրոնսթի նետ Անգղիացիք գերեցին եւ շուրջ 3700 զինուոր եւ քանի մը թնդաւոր։ Այս պարտութեան լուրը պահ մը գրուրերը խոռվեց՝ որուն նետուութեամբն Լէյպսիցիի պաշարումը վերցնելով (կ'ըստի թէ հրամանատարն մը սխալ հասկացողութեան պատճառաւ) սկսան դէպ ի սահմաններն յետս քաշուի։ Այսու հիուրը կըցաւ Լէյպսիցի մոտնել եւ սովալլով անգղիական բանակն ստիպել, որ ցայսօր ղեկ անկարող է ծառայութեան։ Թէ որչափ կատորած ըրած են սովն, հիւանդութիւնք եւ թշնամունյն ռուսներն՝ կարելի է տեսնել անկէ որ մինչ Ռայթ պաշարմանն յառաջ ունէր իր 13.000 զինուոր՝ Լէյպսիցիի ազատութեանն ետեւ գտնուեցան հազիւ 8000 զոգի որոնք աւելի դիմակի կը